

بررسی تاثیر اجرای مالیات بر ارزش افزوده بر صادرات در کشورهای منتخب

احمد جعفری صمیمی*

مهرنوش عبدالمهی**

چکیده

یکی از مهم‌ترین دلایلی که برای جایگزینی نظام مالیات بر ارزش افزوده به جای تمام یا بخشی از نظام مالیات بر درآمد مد نظر است، درآمد بالقوه هنگفت ناشی از اجرای این نظام مالیاتی، در مقایسه با سایر نظام‌های مالیاتی است. هدف اساسی در این تحقیق بررسی اثر مالیات بر ارزش افزوده بر صادرات در کشورهای منتخب در یک دوره هیجده ساله (۲۰۰۸-۱۹۹۰) می‌باشد. شواهد متعارضی در ادبیات این سؤال که آیا اجرای مالیات بر ارزش افزوده بر صادرات موثر است یا خیر، وجود دارد. در تحقیق حاضر از شاخص‌های مختلفی برای صادرات استفاده شده است. این شاخص‌ها شامل: صادرات کالا و خدمات، رشد سالانه صادرات کالا و خدمات، سهم صادرات در تولید ناخالص داخلی و سهم صادرات در تراز تجاری می‌باشند. به منظور بررسی تاثیر مالیات بر ارزش افزوده بر شاخص‌های فوق از روش اقتصادسنجی آزمون میانگین‌ها استفاده شده است. به منظور انجام این آزمون از نرم افزار SPSS استفاده شده است. در زمینه آزمون میانگین نتایج نشان می‌دهد در اکثر کشورها، پس از اجرای مالیات بر ارزش افزوده میانگین هر چهار شاخص افزایش یافته است. بنابر نتایج بدست آمده در مجموع معرفی مالیات بر ارزش افزوده می‌تواند باعث تشویق صادرات شود.

واژه‌های کلیدی: مالیات بر ارزش افزوده، صادرات، آزمون میانگین‌ها، کشورهای منتخب

---

* استاد اقتصاد دانشگاه مازندران JAFARSA@YAHOO.COM

** دانشجوی کارشناسی ارشد علوم اقتصادی دانشگاه آزاد اسلامی واحد فیروزکوه

۱- مقدمه

دراقتصاد بخش عمومی برای دولت وظایف مختلف اقتصادی تعیین شده است؛ که وظیفه‌ی آنها را می‌توان به سه گروه تخصیص منابع، توزیع درآمد و ثبات اقتصادی تقسیم نمود. برای انجام وظایف فوق دولت‌ها به منابع مالی نیازمندند که مالیات‌ها یکی از مهم‌ترین منابع تامین مالی مخارج دولت می‌باشند. در کشورهای توسعه یافته بخش عمده‌ای از منابع درآمدی از طریق اخذ مالیات تأمین می‌شود. سهم مالیات از کل درآمدهای عمومی در میان کشورها متفاوت بوده و میزان آن بستگی به سطح تولید و ساختار اقتصادی آنها دارد.

جایگاه کلی مالیات و نقش آن در درآمدهای عمومی کشورها و بویژه ایران بسیار کلیدی است. یکی از مالیات‌هایی که در سال‌های اخیر مخصوصاً در کشورهای در حال توسعه نیز در سیستم اصلاح نظام مالیاتی آنها معرفی شده است، مالیات بر ارزش افزوده می‌باشد؛ این مالیات در کشور ما نیز با وجود بحث‌های متعدد در سال‌های مختلف از سال ۱۳۸۷ نیز به شکل محدود اجرا شده است. مالیات بر ارزش افزوده تا کنون در بیش از ۱۴۰ کشور جهان معرفی شده است؛ در این کشورها نرخ‌های مالیات و همچنین کالا و خدمات مشمول مالیات، متفاوت بوده‌اند. علاوه بر این، در این زمینه در کشورهایی که از این مالیات استفاده کرده‌اند، هر یک به شیوه‌ای در زمینه‌ی صادرات کالا و خدمات، تخفیف‌های مالیاتی و یا معافیت‌هایی معرفی نموده‌اند. به عنوان مثال در ایران طبق ماده ۱۳ قانون مالیات بر ارزش افزوده "صادرات کالا و خدمات به خارج از کشور از طریق مبادی خروجی رسمی، مشمول مالیات موضوع این قانون نمی‌باشد و مالیات‌های پرداخت شده بابت آنها با ارائه برگه خروجی صادره توسط گمرک (در مورد کالا) و اسناد و مدارک مثبت، مسترد می‌گردد".

مالیات بر ارزش افزوده دارای مزایای اقتصادی متعددی است؛ یکی از بحث‌هایی که در ادبیات مربوط به مالیات بر ارزش افزوده مطرح می‌شود، تأثیر اجرای این مالیات بر صادرات کالا و خدمات می‌باشد. در این تحقیق تلاش می‌شود که با استفاده از اطلاعات مربوط به صادرات کالا و خدمات در کشورهایی که این مالیات را اجرا نموده‌اند چگونگی تأثیر مالیات بر ارزش افزوده بر روی صادرات کالا و خدمات مورد بررسی قرار گرفته شود.

داده‌ی زمانی این تحقیق عمدتاً مربوط به سال‌های ۲۰۰۸-۱۹۹۰ بر اساس اطلاعات موجود برای کشورهایی که این مالیات را استفاده نموده اند می‌باشد.

هدف از مطالعه حاضر بررسی جایگاه مالیات بر ارزش افزوده در کشورهای مختلف جهان، بررسی ارتباط صادرات با مالیات بر ارزش افزوده، بررسی اثرات تجارت خارجی ناشی از معرفی مالیات بر ارزش افزوده می‌باشد و می‌کوشد تا به سؤال‌هایی در این زمینه پاسخ دهد. از جمله اینکه آیا پس از اجرای مالیات بر ارزش افزوده، میزان **کل صادرات** با افزایش مواجهه بوده است؟ آیا پس از اجرای مالیات بر ارزش افزوده، **نسبت سهم صادرات** به تولید ناخالص داخلی (GDP) افزایش یافته است؟ آیا پس از اجرای مالیات بر ارزش افزوده، **نرخ رشد صادرات** نسبت به گذشته افزایش یافته است؟ آیا پس از اجرای مالیات بر ارزش افزوده، **تراز تجاری** با افزایش همراه شده است؟

به دنبال پرسش‌های مطرح شده، فرضیه‌های زیر مطرح می‌شود:

بین نرخ رشد صادرات قبل و پس از اجرای مالیات بر ارزش افزوده تفاوت معناداری وجود دارد.

بین صادرات کل قبل و پس از اجرای مالیات بر ارزش افزوده تفاوت معناداری وجود دارد.

بین نسبت صادرات به تولید ناخالص داخلی (GDP) قبل و پس از اجرای مالیات بر ارزش افزوده تفاوت معناداری وجود دارد.

بین صادرات کالا و خدمات در تراز تجاری قبل و پس از اجرای مالیات بر ارزش افزوده تفاوت معناداری وجود دارد.

پس از بیان کلیات تحقیق، در بخش دوم به مبانی نظری و بیان تاریخچه‌ای مختصر از اجرای مالیات بر ارزش افزوده پرداخته می‌شود. در ادامه‌ی آن، تجربیات کشورهای مجری این مالیات و اثراتی که این نوع مالیات بر عوامل مهم اقتصادی آنها دارد، مطرح می‌گردد. در بخش سوم این تحقیق، برای مقایسه بین صادرات قبل و بعد از اجرای مالیات بر ارزش افزوده و به منظور پاسخگویی به پرسش‌های تحقیق از آزمون میانگین‌ها استفاده شده است. داده‌های مورد استفاده مربوط به سال‌های ۲۰۰۸-۱۹۹۰ می‌باشد که بر اساس آمار بانک جهانی گردآوری شده‌اند. آزمون‌های این تحقیق بر اساس نرم افزار SPSS مورد بررسی

قرار گرفته‌اند. نتایج حاصل از این آزمون‌ها به صورت جدول در بخش چهارم بیان گردیده و به تجزیه و تحلیل آن پرداخته شده است. در بخش پایانی، نتایج و پیشنهادها ارائه می‌شود.

۲- مباحث نظری

سهم درآمدهای مالیاتی از کل درآمدهای دولت در کشورهای مختلف جهان به صورت غالب بیش از سایر درآمدها است. از آنجا که مالیات‌ها ابزار بسیار مهمی در اجرای سیاست‌های اقتصادی شناخته شده و از عمده متغیرهایی است که دولت از طریق استفاده از آن نه تنها بر متغیرهای کلان اقتصاد اثر می‌گذارد، بلکه در تخصیص منابع، توزیع درآمد و ثبات اقتصادی نیز اثرات بسیار عمده و ماندگاری را به همراه دارد.^۱

پس از جنگ جهانی دوم بسیاری از کشورها درصدد اصلاح ساختار مالیاتی خود برآمدند. پایه مالیات بر ارزش افزوده در نیمه دوم قرن بیستم به نظام مالیاتی کشورهای جهان به منزله‌ی یک روش جدید معرفی شد؛ به لحاظ ویژگی‌های انعطاف پذیری این مالیات، در کانون توجه کشورهای مختلف به هنگام اصلاح ساختار مالیاتی واقع شد. لذا در این پژوهش ابتدا به تعریف ارزش افزوده و مالیات بر ارزش افزوده پرداخته شده است.

۲-۱-۱- ارزش افزوده

افزایش در ارزش پولی یک کالا بر اثر انجام کار یا خدمتی بر روی آن که سبب تغییر کاربرد، بهبود کیفیت یا تسهیل مصرف آن شود را ارزش افزوده می‌نامند. بنابراین ارزش افزوده ایجاد شده توسط هر بنگاه (یا هر مرحله از تولید) به صورت تفاوت ارزش مواد اولیه و ملزومات به کار رفته در تولید از ارزش فروش کالا یا خدمات تعریف می‌شود.^۲

۲-۱-۲- جایگاه مالیات بر ارزش افزوده

در تاریخچه‌ی مالیات بر ارزش افزوده، ایده‌ی اولیه‌ی این سیستم مالیاتی به ون

۱- پژوهان، ۱۳۸۷

۲- رحمانی، ۱۳۸۰

زیمنس^۳ مرتبط می‌شود، که در سال ۱۹۲۰ در جهت تأمین هزینه‌های دولت آلمان پس از جنگ جهانی اول آن را مطرح نمود. از آدامز^۴ نیز نام برده می‌شود که پایه مالیاتی مشابهی را در سال ۱۹۲۱ پیشنهاد داده است.

این پیشنهادها در فاصله‌ی جنگ جهانی اول و دوم مورد استقبال قرار نگرفت. در واقع آغاز استفاده از سیستم مالیاتی بر ارزش افزوده به صورت برقراری مالیات بر حلقه‌ی اول چرخه‌ی تولید تا مصرف نهایی بود، که فرانسه در سال ۱۹۴۸ به آن روی آورد. برزیل با فاصله‌ی کمی قبل از فرانسه سیستم مالیات بر ارزش افزوده را مورد استفاده قرار داد که این مهم نیز در آغاز به صورت حرکت در حلقه‌های زیر تولید تا مصرف نبود. استفاده‌ی کشور آلمان و دانمارک از این سیستم مالیاتی و پذیرش آن در نظام مالیاتی کشورهای عضو اتحادیه‌ی اروپا در آن زمان عامل اصلی استفاده حدود ۱۴۰ کشور از این پایه‌ی مالیاتی شد. در منطقه‌ی آسیا نیز کره جنوبی نخستین کشوری است که در سال ۱۹۷۷ با کمک صندوق بین‌المللی پول توانست این مالیات را در نظام مالیاتی خود اجرا کند.^۵

۲-۱-۳- مالیات بر ارزش افزوده

مالیات بر ارزش افزوده بیانگر نوعی مالیات چند مرحله‌ای است که در مراحل مختلف زنجیره‌ی تولید- توزیع بر اساس درصدی از ارزش افزوده‌ی کالاهای تولیدی یا خدمات ارائه شده اخذ می‌شود. این مالیات نوعی مالیات بر فروش چند مرحله‌ای است که خرید کالاها و خدمات واسطه‌ای را از پرداخت مالیات معاف می‌کند به عبارتی عناصر حاضر در زنجیره تنها عامل انتقال این مالیات به مصرف کننده‌ی نهایی می‌باشند.

۲-۱-۴- ضرورت اجرای مالیات بر ارزش افزوده

ضرورت اجرای مالیات بر ارزش افزوده را می‌توان در چهار گروه زیر طبقه بندی کرد:

۱. رفع نارسایی‌های مالیاتی سنتی.

3. Von Siemens

4. Adams

- ۲-۵. ایجاد منبع درآمد برای پاسخگویی به هزینه‌های روزافزون دولت.
۳. ایجاد نظام مالیاتی متناسب با عملکرد پیمان‌های منطقه‌ای.
۴. ایجاد تحول در ساختار مالیاتی به دلیل ناهماهنگی با روند توسعه اقتصادی.

۲-۱-۵- مزایای مالیات بر ارزش افزوده

مالیات بر ارزش افزوده دارای مزایای مستقیم گسترده‌ی مالیاتی و اقتصادی است که ایجاب می‌کند دولت برای اجرایی ساختن آن حداکثر هوشمندی را به کار گیرد، در ذیل به این مزایا اشاره می‌شود:

۱. شفاف سازی مبادلات اقتصادی
۲. ایجاد منبع درآمدی باثبات و انعطاف پذیر برای دولت
۳. جلوگیری از اخذ مالیات مضاعف از محصول (یا خدمت) نهایی واحد.^۶
۴. خنثی بودن^۷
۵. پایه‌ی مالیاتی گسترده
۶. جلوگیری از فرار مالیاتی
۷. تسهیل ورود به پیمان منطقه‌ای و جهانی
۸. تشویق سرمایه گذاری، تولید و صادرات
۹. اخذ مالیات بیشتر، از آن دسته از افراد جامعه که کالاها و خدمات لوکس و غیر ضروری بیشتر را مصرف می‌نمایند.

۲-۱-۶- ضرورت اجرای مالیات بر ارزش افزوده در ایران

بالا رفتن هزینه‌ها و تحقق نیافتن درآمدهای پیش بینی شده و در نتیجه، ایجاد کسری

۶- وزارت امور اقتصادی و دارایی سازمان امور مالیاتی کشور

۷- مالیات بر ارزش افزوده در برابر تجارت خارجی و فعالیت‌های مختلف اقتصادی، خنثی است؛ بدین معنا که این مالیات بر توزیع عوامل تولید، سرمایه گذاری، تجارت خارجی، اشتغال، تولید، میزان دخالت دولت، میزان فعالیت بخش‌های تعاونی و خصوصی در فرآیند تولید، نحوه و درجه ی ادغام بنگاه‌ها ی تولیدی و تصمیمات اقتصادی اشخاص حقیقی و حقوقی بی تاثیر است.

بودجه‌های سالانه به دلیل اوضاع خاص بازار جهانی نفت، موجب آشکار شدن ویژگی‌های نامطلوب اتکای اقتصاد به درآمدهای نفتی شد و دولت جمهوری اسلامی ایران را وادار کرد که با ایجاد تحول در نظام مالیاتی و گسترش پایه‌ی مالیاتی، درآمدهای ناشی از این بخش را به نحو مطلوبی برای تامین هزینه‌های هنگفت بازسازی اقتصاد کشور به کارگیرد. در این راستا پس از انجام دادن مطالعات متعدد و با هدف کارایی بخشی به نظام مالیاتی، لایحه‌ی مالیات بر ارزش افزوده - که به دلیل گستردگی مبنای این نوع مالیات دارای اهمیت خاصی است - در دی ماه سال ۱۳۶۶ تقدیم مجلس شورای اسلامی شد. لایحه‌ی مزبور در کمیسیون امور اقتصادی و دارایی مجلس بررسی و پس از اعمال نظرهای موافق و مخالف، با اصلاحاتی برای مطرح شدن در جلسه علنی، ارائه شد که به دنبال تصویب ۶ ماده از آن، با تقاضای دولت برای اجرای سیاست تثبیت قیمت‌ها، این لایحه به دولت باز پس داده شد.

در سال ۱۳۷۰، واحد امور مالی صندوق بین المللی پول برای اصلاح نظام مالیاتی جمهوری اسلامی ایران، اجرای سیاست مالیات بر ارزش افزوده را به منزله‌ی یکی از عوامل اصلی افزایش کارایی نظام مالیاتی ضروری دانست و بررسی‌های متعددی در این زمینه در وزارت امور اقتصادی و دارایی صورت پذیرفت و در سمینارها و کمیته‌های مختلف علمی بر اجرای این نوع مالیات تاکید شد؛ ولی در عمل، این مالیات به اجرا درنیامد، تا اینکه وزارت امور اقتصادی و دارایی برای طرح ساماندهی اقتصادی کشور، اجرای اصلاحات اساسی در نظام مالیاتی و حذف انواع معافیت‌ها، حذف انواع عوارض و گسترش پایه‌ی مالیاتی را با تاکید خاص بر کارایی نظام مالیاتی، شروع کرد و مطالعات جدید امکان‌سنجی در این زمینه انجام شد.

معاونت درآمدهای مالیاتی با توجه به اهمیت گسترش پایه‌ی مالیاتی، به مثابه‌ی یکی از اصول اساسی سیاست‌های مالی طرح ساماندهی اقتصاد کشور، از دی ماه سال ۱۳۷۶ مطالعات علمی متعددی را با در نظر گرفتن خصوصیات خاص فرهنگی، اجتماعی و اقتصادی کشور در زمینه‌ی اجرای مالیات بر ارزش افزوده، انجام داد و اکنون با در نظر گرفتن آثار اقتصادی ناشی از اجرای این نوع مالیات، لایحه‌ی مالیات بر ارزش افزوده با اصلاحات و بازنگری‌های متعدد، به مجلس شورای اسلامی تقدیم شد.

لایحه‌های پیشنهادی با در نظر گرفتن تمام تبعات اقتصادی اجرای مالیات بر ارزش افزوده، تهیه گردیده و در آن سعی شده با ایجاد کمترین آثار سوء بیشترین درآمد مالیاتی برای کشور ایجاد شود. تک نرخ بودن، معاف بودن کالاهای اساسی و ضروری، اعمال نظام نرخ صفر برای صادرات کالاها و خدمات به جای معافیت کلی، از خصوصیات بارز لایحه‌ی جدید مالیات بر ارزش افزوده به شمار می‌روند؛ در نتیجه، پیش بینی می‌شود با اجرای نظام مالیات بر ارزش افزوده ضمن گسترش و تکمیل نظام اطلاعاتی پیشرفته، فرار مالیاتی کاهش یابد و عدالت اجتماعی در پوشش هزینه‌های خدمات عمومی تامین می‌گردد. در عین حال با توجه به خنثی بودن این نوع مالیات، توان بخش‌های اساسی تولیدی، در گسترش سرمایه‌گذاری‌های مورد نیاز، افزایش و جابه‌جایی سرمایه از بخش‌های مولد به بخش‌های خدماتی کاهش می‌یابد.

مالیات بر ارزش افزوده در فرایند تولید و توزیع، بر ارزش افزوده‌ی فعالیت‌های اقتصادی اعمال می‌شود. این نوع مالیات را در سطح کلان می‌توان درصدی از تولید ناخالص داخلی دانست که با توجه به سیاست‌های مالیاتی، سازمان مالیاتی وصول می‌کند. در این راستا معرفی و اجرای مالیات بر ارزش افزوده، ارتباط بین درآمدهای مالیاتی دولت و اوضاع اقتصادی کشور را افزایش و هماهنگی بین سیاست‌های مالی و سیاست‌های کلان اقتصادی کشور را گسترش می‌دهد.

معرفی و اجرای مالیات بر ارزش افزوده، به منزله‌ی یکی از راهبردهای اساسی اصلاح نظام مالیاتی کشور در دو برنامه‌ی سوم و چهارم توسعه‌ی اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی مطرح بوده است.

۲-۲ صادرات

صادرات بر اساس بخش بازرگانی خارجی سالنامه آماری سال ۱۳۷۶ بدین شرح تعریف شده است:

"صادرات شامل صدور قطعی کلیه کالاهایی است که در داخل کشور تولید شده و یا به صورت مواد اولیه کالاهای نیمه ساخته یا قطعات جداگانه به کشور وارد شده و پس از تغییر شکل و مونتاژ به طور قطعی صادر شده باشند."

صادرات ایران معمولاً از دو بخش صادرات نفتی و صادرات غیر نفتی تشکیل می‌شود. صادرات به عوامل متعددی بستگی دارد که از آن جمله می‌توان نرخ موثر ارز، تورم و... را نام برد.

در دهه‌ی ۱۹۸۰ استراتژیهای توسعه بر مبنای تغییر ساختار توصیه می‌شد که عنصر اصلی آنها را کاهش موانع تجاری و آزادسازی تجارت خارجی تشکیل می‌داد. اقتصاددانانی چون هلمنر تاکید داشتند به منظور بهره برداری یک کشور از فواید تشویق صادرات، باید به سطح حداقلی از توسعه دست یافت. در این رابطه، محققینی از جمله سینگر رابطه رشد تولید ناخالص ملی و رشد صادرات را در دو دسته کشورهای فقیر و کشورهای با درآمد متوسط بررسی نموده و نتیجه گرفته است که ضریب رشد صادرات برای کشورهای با درآمد متوسط بیشتر بوده است. یکی از اقتصاددانان برجسته توسعه، لانس تیلور براساس پژوهشهای خود ادعا می‌کند که استراتژی آزادسازی تجاری هیچ نقشی برای کشورهای در حال توسعه در بر ندارد و سیاست بهینه در سالیان انتهایی قرن بیستم همان سیاستهای اقتصادی درون نگر با حمایت‌های مناسب در دوره‌های معین به منظور فراهم آوردن زمینه حضور در بازار جهانی است. در مقابل این دیدگاه، تعدادی از اقتصاددانان همچون فاجانا، ویلیامسون، ویووداس تحلیل کردند که رشد صادرات، از فشار تاثیر تغییرات خارجی بر اقتصاد داخلی می‌کاهد و به افزایش تولید کالاهای سرمایه‌ای کمک می‌کند و در نهایت، رشد سریعتر اقتصادی را به بار می‌آورد.

فرآیند صادرات به واسطه گسترش اندازه بازار، سطوح مهارتی نیروی کار را افزایش می‌دهد، صرفه جویی ناشی از مقیاس ایجاد می‌کند و صادرکنندگان را قادر می‌سازد تا از بازدهی فزاینده‌ای بهره مند شوند. فشار رقابت بین المللی، صادرکنندگان را مجبور به کاهش هزینه و بهبود کارایی بواسطه حذف ناکارایی در مدیریت و سازماندهی می‌کند.^۸ صادرات همچنین به عنوان یک کانال برای انتقال تکنولوژی و دانش عمل می‌کند. صادرات فرصت‌هایی برای بهره برداری از موفقیت‌های تحقیقاتی فراهم می‌کند، محرک‌ها را افزایش می‌دهد و ابداعات تکنیکی را به علت توسعه بازارها سرمایه گذاری در R&D

تشویق می‌کند.^۹

۳-۲ مبانی تجربی

با مروری بر مطالعات صورت گرفته جهت بررسی تاثیر مالیات بر ارزش افزوده بر صادرات دیده می‌شود که تا کنون تحقیق جامعی در این زمینه انجام نشده است، لذا در این پژوهش تلاش بر این است که از مقالات پیرامون موضوع به نحو شایسته استفاده گردد.

تایت (۱۹۹۶)^{۱۰} در مطالعات خود ضمن بررسی اجمالی مالیات بر ارزش افزوده به پذیرش این نوع مالیات توسط انجمن اروپایی و تاثیر آن بر روی صادرات و واردات پرداخته است وی اذعان می‌کند که مالیات بر ارزش افزوده بر صادرات با نرخ صفر، می‌تواند صادرات را کاملاً کاهش دهد.

بر اساس تحقیق شیرا (۲۰۰۵)^{۱۱} با افزایش سریع و هنگفت تجارت در چین، دولت مرکزی تغییرات مهمی را در سیستم مالیاتی مالیات بر ارزش افزوده برای رشد صادرات انجام داد. بدلیل پیشرفت مداوم تغییرات در سیستم، مالیات بر صادرات کاهش و معاف شدن از مالیات یک هدف اصلی برای به کارگیری بیشتر سرمایه گذاری خارجی شده است. در این تحقیق، معافیت و محاسبه میزان مالیات قابل پرداخت به صورت زیر مطرح شده است:

VAT غیرقابل پرداخت + VAT بر مواد اولیه - VAT بر تولیدات = VAT قابل پرداخت
(نرخ بازپرداخت - نرخ مالیات) (واردات مواد خام معاف از گمرکی - صادرات) = VAT غیرقابل پرداخت

اگر VAT قابل پرداخت مثبت شد، بنابراین بنگاه اقتصادی باید مالیات بر ارزش افزوده را به اداره مالیات پرداخت کند و اگر منفی شد، اداره مالیات به بنگاه اقتصادی بازپرداخت می‌کند.

میشل (۲۰۰۵)^{۱۲} اذعان دارد که در حقیقت مالیات بر ارزش افزوده بر روی تراز تجاری تاثیری نخواهد داشت زیرا با اجرای این مالیات، صادرات کاهش داده می‌شود و بر

9. Grossman & Helpman 1991

10. tait, 1996

11. shira, 2005

12. Mitchell, 2005

واردات تحمیل می‌شود. همچنین افزودن مالیات بر ارزش افزوده بر واردات به این معناست که مصرف کنندگان مجبور به پرداخت بیشتر خواهند شد؛ صرف نظر از محل صدور کالا.

هریسون و کرلاو (۲۰۰۵)^{۱۳} در مطالعه‌ای با عنوان "باز پرداخت مالیات بر ارزش افزوده: مروری بر تجارب کشورها" برخی از تاجرها مالیاتی که برای خرید کالاها می‌دهند بیشتر است از آنچه که از فروش به دست می‌آورند؛ بنابراین می‌توانند بازپرداخت مازاد اعتبارهای دولتی را دوباره سرمایه‌گذاری کنند. زمانی که بازپرداخت به طور کلی درست می‌شود، مشکلات جدیدی به وجود می‌آید شامل: فرصتی برای کلاهبرداری و رانت خواری و رشوه خواری و یا عدم پذیرش بازپرداخت به دلیل کمبود بودجه‌ی دولت؛ که این خود باعث ایجاد نقطه ضعف در اجرای مالیات بر ارزش افزوده بر صادرات می‌شود.

برونچی و چوآ (۲۰۰۶)^{۱۴} در پژوهشی تحت عنوان "آزاد سازی تجاری و مالیات هماهنگ" با در نظر گرفتن انعقاد موافقتنامه‌های آزاد تجاری میان کشورهای آمریکای مرکزی و ایالات متحده آمریکا، به معرفی ساختار مالیاتی نسبتاً مدرن در تمام کشورهای آمریکای مرکزی با تکیه بر منابع درآمدی مختلف آن می‌پردازند. لذا بزرگترین و وسیع‌ترین منبع درآمد مالیاتی در سرتاسر منطقه، مالیات‌های داخلی بر کالاها و خدمات می‌باشند، مالیات بر درآمد، سود و بازدهی سرمایه در جایگاه دوم و مالیات بر تجارت بین الملل در جایگاه سوم قرار دارند.

مالیات بر ارزش افزوده بر صادرات در کشور کاستاریکا برابر ۱,۷ و در کشورهایی نظیر گواتمالا و نیکاراگوئه صفر می‌باشد و کل مالیات بر ارزش افزوده در کشور کاستاریکا ۳۶,۵ و گواتمالا ۴۴,۸ و نیکاراگوئه ۲۴ می‌باشد. در سال ۲۰۰۳ در ایالات متحده درآمد تعرفه‌ای از جمله مالیات بر ارزش افزوده میانگین ۰,۴ درصد از GDP را تشکیل می‌داد که با ۴ درصد از کل درآمد مالیاتی برابر بود.

فلدستین و کراگمن (۲۰۰۹)^{۱۵} ضمن بیان این عقیده‌ی گسترده که مالیات بر ارزش افزوده با وضع آن بر واردات و کاهش صادرات، می‌تواند به عنوان یک ترکیب حمایتی

13. Harrison & krelove,2005

14. bronchi &chua,2004

15. Feldstein,krugman.2009

عمل کند و همچنین سوبسید صادراتی بر بخش‌های کالاهای تجاری کشورهای که این نوع مالیات را اعمال می‌کنند، مزیت می‌دهد؛ از طرفی متناظر است با بخش‌های کشورهای که بر درآمد مالیاتی تکیه می‌کنند. در حقیقت مالیات بر ارزش افزوده چیزی شبیه تعرفه و سوبسید صادراتی است.

از نظر ریان (۲۰۰۹)^{۱۶} در برنامه‌ی مالیات بر ارزش افزوده بر صادرات خرده فروشان از نرخ مالیات بر ارزش افزوده صفر حمایت می‌شود، که این نرخ شامل کالاهای مسافران نیز می‌شود.

پورمقیم (۱۳۷۹) در کتاب خود با عنوان "تجارت بین الملل" اثر مالیات بر صادرات را بر اساس کشورهای کوچک و بزرگ مورد بحث قرار داده است. وقتی کشور کوچک است با اعمال مالیات بر صادرات، با افزایش رفاه مصرف کننده به دلیل کاهش قیمت داخلی و کاهش رفاه تولید کننده، رفاه اجتماع کاهش می‌یابد. در وضعیتی که کشور بزرگ است، اتخاذ سیاست مالیات بر صادرات موجب افزایش قیمت جهانی همچنین موجب زیان کشور وارد کننده و اقتصاد جهانی می‌گردد. کشور صادر کننده در صورتی منتفع می‌شود که مالیات دریافتی از طرف دولت بیشتر از میزان زیان باشد.

پیرایی و فرهانیان (۱۳۸۳) به منظور پیش بینی درآمدهای مالیات بر ارزش افزوده و تعیین حداقل نرخ قابل اعمال آن با ارائه‌ی الگویی دارای سیستم مالیات غیر مستقیم مشتمل بر مالیات بر کالاها و خدمات، تعرفه و مالیات بر واردات و توجه به حرکت اقتصاد کشور از سیستم مالیات انحرافی به سمت مالیات بر ارزش افزوده به نتایج ذیل دست یافته اند:

پایه‌ی بالقوه‌ی مالیات بر ارزش افزوده در الگوی پیشنهادی ۲۰/۸ درصد از تولید ناخالص داخلی بوده، چنانچه دولت بخواهد درآمدهای سیستم متداول مالیات‌های غیر مستقیم را تکرار کند، برای مالیات بر ارزش افزوده، حداقل نرخ مالیات ۱۱/۶ درصد باید در نظر گرفته شود.

رازینی و قبادی (۱۳۸۳) در مقاله‌ای به عنوان "بررسی و تحلیل اثر صادرات بر رشد اقتصادی" ضمن مروری بر تجربه‌ی کشورهای تازه صنعتی شده، اهمیت صادرات و نقش

آن را در افزایش تولید ناخالص داخلی (GDP^{۱۷}) این کشورها مورد بررسی قرار داده‌اند. نتایج این مطالعات برای ایران حاکی از آن است که توسعه صادرات نباید به منزله محدود کردن واردات تلقی شود. در واقع واردات کالاهای واسطه‌ای، بعد دیگر توسعه‌ی صادرات می‌باشد. همچنین لازم است تا سیاست تشویق صادرات در بخش صنعت بیش از صادرات بخش کشاورزی مورد توجه قرار گیرد.

جعفری صمیمی (۱۳۸۴) در بررسی شرایط قبل از پذیرش مالیات بر ارزش افزوده در کشورهای در حال توسعه نشان می‌دهد که اکثر این کشورها با مسائلی همچون تکیه بیش از حد بر یک منبع درآمدی خاص، مبنای مالیاتی بسیار محدود، فرار مالیاتی قابل توجه، پیچیدگی قوانین مالیاتی، کسری بودجه فزاینده و مدیریت اقتصادی ضعیف مواجه بوده‌اند که با اجرای اصلاح مالیاتی و پذیرش مالیات بر ارزش افزوده، بسیاری از مشکلات آنان کاهش یافته است.

نقدی، جوادی پور و کاغذیان (۱۳۸۶) در پژوهشی با عنوان " مالیات بر ارزش افزوده و روش محاسبه فرار مالیاتی: تجارب کشورها" ضمن پرداختن به ابهامات اجرای این نوع مالیات، به یافته‌های زیر اشاره می‌کنند:

بر قراری نظام مالیات بر ارزش افزوده احتمالاً سطح قیمت‌ها را یک بار افزایش خواهد داد، اما نرخ تورم را تحت تأثیر قرار نمی‌دهد. همچنین برقراری این نوع مالیات با پایه مالیاتی گسترده از نظر اقتصادی نسبتاً خنثی است و هر چه نرخ مالیات بر ارزش افزوده پایین تر باشد، میزان این خنثی بودن بیشتر است. نهایتاً اینکه هیچ رابطه‌ی مثبت و مشخصی بین اندازه‌ی فرار مالیاتی و نرخ مالیات بر ارزش افزوده وجود ندارد.

مالیات بر ارزش افزوده در کشورهای جامعه اروپا که نظام مالیاتی آنان کارآمدتر از کشورهای در حال توسعه است، همراه با موفقیت بوده است. کشورهای مورد نظر به علت عضویت در جامعه اروپا و نیاز به هماهنگی در نظام مالیاتی و همچنین به علت سابقه طولانی در مالیات‌ها بر بازارها از بکارگیری این مالیات بهره‌ی زیادی بردند. اصولاً اکثریت کشورهای پذیرنده مالیات بر ارزش افزوده، این مالیات را تا حد زیادی جایگزین مالیات‌های دیگر به خصوص مالیات‌های بر مصرف و فروش و مالیات بر درآمد بنگاه

ساخته‌اند.

برخی معتقدند مالیات بر ارزش افزوده بر صادرات باید با نرخ صفر اعمال گردد زیرا اعمال مالیات بر ارزش افزوده باعث کاهش میزان صادرات می‌شود. در این بخش برای درک بهتر و بیشتر تاثیر اجرای مالیات بر ارزش افزوده بر صادرات از سه روش زیر استفاده شده است.

۱- تصریح مدل

در این روش برای مقایسه بین صادرات قبل و بعد از اجرای مالیات بر ارزش افزوده از مقدار میانگین‌ها در دو دوره و آزمون آنها برای چهار شاخص صادرات استفاده شده است. برای شروع این آزمون باید وضعیت واریانس‌های جامعه در دوره را نسبت به هم مورد سنجش قرار داد.

اطلاعات مربوط به این شاخص‌ها از بانک جهانی^{۱۸} در یک دوره‌ی هیجده ساله (۲۰۰۸-۱۹۹۰) جمع آوری شده است. بنابراین کشورهای مورد بحث در این تحقیق کشورهایی هستند که از سال ۱۹۹۰ به بعد مالیات بر ارزش افزوده را اجرا کرده‌اند.

اگر دو جمعیت به ترتیب با حد متوسط‌های μ_1 و μ_2 و واریانس‌های σ_1^2 و σ_2^2 موجود باشد، تخمین نقطه‌ای اختلاف بین μ_1 و μ_2 از طریق آمار $X_1 - X_2$ داده می‌شود. در نتیجه برای بدست آوردن تخمین نقطه‌ای $\mu_1 - \mu_2$ ، دو نمونه تصادفی مستقل به صورت یک نمونه از هر جمعیت با اندازه‌های n_1 و n_2 در اختیار گرفته می‌شود و اختلاف $X_1 - X_2$ میانگین نمونه‌ها مورد محاسبه قرار می‌گیرد.

اگر میانگین دو دوره قبل و بعد از اجرای مالیات بر ارزش افزوده را به عنوان دو جمعیت مورد مقایسه قرار گیرد، چون نمونه‌ها کوچک هستند و واریانس‌های صادرات در دو دوره (σ_1^2 و σ_2^2) مجهول می‌باشند، از دو روش زیر می‌توان میانگین‌های دو دوره را مقایسه نمود:

الف- اگر $\sigma_1^2 = \sigma_2^2$ باشد، آزمون مربوط به میانگین‌ها بدین شکل می‌باشد:

$$H_0 : \mu_1 - \mu_2 = 0$$

$$H_1 : \mu_1 - \mu_2 < 0$$

و یا می توان نوشت:

$$H_0 : \mu_1 = \mu_2$$

$$H_1 : \mu_1 < \mu_2$$

آزمون آماری با استفاده از فرمول‌های زیر بدست می آید:

$$T = \frac{(x_1 - x_2) - 0}{S_p \sqrt{\left(\frac{1}{n_1}\right) + \left(\frac{1}{n_2}\right)}} \quad (1-3)$$

$$V = n_1 + n_2 - 2 \quad (2-3)$$

$$S_p^2 = \frac{(n_1 - 1)S_1^2 + (n_2 - 1)S_2^2}{n_1 + n_2 - 2}$$

ب- اگر $\sigma_1^2 \neq \sigma_2^2$ باشد، آزمون مربوط به

میانگین‌ها به صورت زیر است:

$$H_0 : \mu_1 - \mu_2 = 0$$

$$H_1 : \mu_1 - \mu_2 < 0$$

و یا می توان نوشت:

$$H_0 : \mu_1 = \mu_2$$

$$H_1 : \mu_1 < \mu_2$$

آزمون آماری با استفاده از فرمول‌های زیر بدست می آید:

$$T = \frac{(x_1 - x_2) - 0}{\sqrt{\left(\frac{S_1^2}{n_1}\right) + \left(\frac{S_2^2}{n_2}\right)}} \quad (3-3)$$

$$V = \frac{\left(\frac{S_1^2}{n_1} + \frac{S_2^2}{n_2}\right)^2}{\frac{\left(\frac{S_1^2}{n_1}\right)^2}{n_1 - 1} + \frac{\left(\frac{S_2^2}{n_2}\right)^2}{n_2 - 1}} \quad (4-3)$$

با داشتن درجه آزادی V و با استفاده از جدول مقادیر بحرانی توزیع T بحرانی (t_a) را برای سطح معنی ۵ درصد بدست می‌آید. با توجه به یک طرفه بودن این آزمون، شرط قبول H_0 می‌باشد.

در این تحقیق اگر فرضیه H_0 یعنی $\mu_1 = \mu_2$ قبول شود، در نتیجه اجرای مالیات بر ارزش افزوده بر افزایش صادرات تاثیر نداشته است و اگر H_0 رد شود یعنی $\mu_1 < \mu_2$ باشد، آنگاه اجرای مالیات بر ارزش افزوده موجب افزایش صادرات شده است. در این آزمون به دلیل عدم دسترسی به اطلاعات جامع کشورها و محدودیت برحی زمانی این تحقیق، به مقایسه‌ی یک دوره‌ی سه ساله قبل از اجرای مالیات بر ارزش افزوده و سه سال پس از اجرای آن پرداخته شده است.

برای انجام این آزمون فروض زیر در نظر گرفته می‌شود. نتایج بر اساس نرم افزار SPSS برآورد و در جدول (۴-۱) تا (۴-۴) گردآوری شده است.

$$H_0 : \mu_1 = \mu_2$$

$$H_1 : \mu_1 < \mu_2$$

۲- آزمون فرض میانگین

به دلیل عدم دسترسی به اطلاعات جامع کشورها و محدودیت برحی زمانی در این تحقیق، به مقایسه‌ی سه سال قبل از اجرای مالیات بر ارزش افزوده و سه سال پس از اجرای آن پرداخته می‌شود. بنابراین آزمون میانگین‌ها در کشورهایی است که VAT را پس از سال ۱۹۹۳ اجرا کرده‌اند.

برای انجام این آزمون فروض زیر در نظر گرفته شده است. نتایج بر اساس نرم افزار SPSS برآورد و در جدول (۴-۱) تا (۴-۴) گردآوری شده است.

$$H_0 : \mu_1 = \mu_2$$

$$H_1 : \mu_1 < \mu_2$$

در جدول‌های زیر کشورها با سطح معناداری ۱ تا ۱۰ درصد مورد بررسی قرار گرفته‌اند. تحلیل‌های انجام شده در انتهای هر جدول با استفاده از اطلاعات $WDI2010$ می‌باشد. سایر کشورهایی که سطح معناداری کمتر از ۱۰ درصد را به خود اختصاص داده

اند، در پیوست آورده شده‌اند. در جدول‌های (۲-۱-۴)، (۲-۲-۴)، (۲-۳-۴)، (۲-۴-۴) میانگین شاخص‌های صادرات در کشورهای اجرا کننده مالیات بر ارزش افزوده نسبت به قبل از اجرای VAT بیشتر شده است.

جدول (۱-۱-۴): نتایج آزمون تفاوت میانگین‌ها برای درصد رشد سالانه صادرات کالا و

خدمات ($\mu_1 > \mu_2$)

نام کشور	اختلاف میانگین	t	سطح معنی داری	نتیجه آزمون و احتمال
آلبانی	۱,۹۰۰۰۰	۲,۹۳۶	۰,۰۹۹	رد فرض H_0 با احتمال ۹۰ درصد
مقدونیه	۱,۵۶۰۰۰E1	۳,۶۳۶	۰,۰۶۸	رد فرض H_0 با احتمال ۹۳ درصد

منبع: یافته‌های محقق با استفاده از نرم افزار spss و آمار WDI 2010

جدول (۲-۱-۴) نتایج آزمون تفاوت میانگین‌ها برای رشد سالانه صادرات کالا و خدمات

($\mu_1 < \mu_2$)

نام کشور	اختلاف میانگین	t	سطح معنی داری	نتیجه آزمون و احتمال
لبنان	-۷,۶۰۰۰۰	-۵,۵۰۹	۰,۰۳۱	رد فرض H_0 با احتمال ۹۷ درصد
پاراگوئه	-۸,۶۲۰۰۰	-۳,۱۶۳	۰,۰۸۷	رد فرض H_0 با احتمال ۹۱ درصد

منبع: یافته‌های محقق با استفاده از نرم افزار spss و آمار WDI 2010

نتایج به دست آمده از آزمون میانگین‌ها برای شاخص رشد سالانه صادرات کالا و خدمات حاکی از آن است که در کشورهای آلبانی و مقدونیه میانگین قبل از اجرای VAT نسبت به پس از اجرای آن بیشتر است. یعنی با اجرای مالیات بر ارزش افزوده، در این دو کشور میزان میانگین رشد سالانه صادرات کاهش یافته است. اما در کشورهایی همچون لبنان، پاپوا و پاراگوئه میانگین رشد سالانه صادرات پس از اجرای VAT افزایش یافته است. در کشور لبنان در سه سال قبل از اجرای VAT بیشترین نرخ رشد سالانه صادرات برابر با ۱۶/۸۰ می باشد. اما پس از اجرای VAT نرخ ۲۷ درصد برای شاخص رشد سالانه صادرات در این کشور مشاهده می شود و بیانگر این است که در کشور لبنان اجرای مالیات بر ارزش افزوده باعث افزایش رشد سالانه صادرات شده است. به همین ترتیب می توان

برای کشورهای پاپوا و پاراگوئه نیز بیان کرد. در کشور پاپوا در سه سال قبل از اجرای VAT برای این شاخص عدد منفی ۱۶/۳۷ به چشم می‌خورد که پس از اجرای VAT این عدد مثبت شده و به ۱۰/۴۴ می‌رسد. در کشور پاراگوئه در یکسال پیش از اجرای VAT میزان نرخ رشد صادرات ۶/۷۲ است که در اولین سال اجرای VAT تغییر بسزایی رخ می‌دهد و این نرخ به ۳۱/۵۳ می‌رسد. بنابر نتایج حاصله در اکثر کشورها با اجرای VAT، رشد سالانه صادرات افزایش می‌یابد.

جدول (۴-۲-۱) نتایج آزمون تفاوت میانگین‌ها برای صادرات کالا و خدمات (به دلار جاری)
 $(\mu_1 > \mu_2)$

نام کشور	اختلاف میانگین	t	سطح معنی داری	نتیجه آزمون و احتمال
کیپ ورد	۲,۵۱۷۸۳ E7	۱۲,۱۱۷	۰,۰۰۷	رد فرض H_0 با احتمال ۹۹ درصد
چاد	۵,۱۲۳۶۰ E7	۴,۱۵۶	۰,۵۲	رد فرض H_0 با احتمال ۹۵ درصد

منبع: یافته‌های محقق با استفاده از نرم افزار spss و آمار WDI 2010

جدول (۴-۲-۲) نتایج آزمون تفاوت میانگین‌ها برای صادرات کالا و خدمات (به دلار جاری)
 $(\mu_1 < \mu_2)$

نام کشور	اختلاف میانگین	t	سطح معنی داری	نتیجه آزمون و احتمال
کامبوج	-۷,۷۲۹۶۹ E8	-۴,۳۷۷	۰,۰۴۸	رد فرض H_0 با احتمال ۹۵ درصد
چین	-۶,۷۰۹۳۴ E10	-۱۴,۸۳۰	۰,۰۰۵	رد فرض H_0 با احتمال ۹۹ درصد
چک	-۷,۴۶۵۴۹ E9	-۳,۱۱۴	۰,۰۸۹	رد فرض H_0 با احتمال ۹۱ درصد
فنلاند	-۱,۵۳۱۷۸ E10	-۳,۷۵۴	۰,۰۶۴	رد فرض H_0 با احتمال ۹۴ درصد
لبنان	-۱,۰۵۶۰۲ E9	-۳,۶۲۳	۰,۰۶۸	رد فرض H_0 با احتمال ۹۳ درصد
لسوتو	-۴,۳۲۸۴۵ E8	-۲,۹۸۹	۰,۰۹۸	رد فرض H_0 با احتمال ۹۰ درصد
ماداگاسکار	۲,۴۸۲۹۲ E8	-۶,۵۶۵	۰,۰۲۲	رد فرض H_0 با احتمال ۹۸ درصد
مالت	۴,۲۰۹۰۷۶ E8	-۳,۸۶۱	۰,۰۶۱	رد فرض H_0 با احتمال ۹۴ درصد
موریتانیا	-۹,۱۵۲۴۵ E7	-۳,۹۲۷	۰,۰۵۹	رد فرض H_0 با احتمال ۹۴ درصد
پاراگوئه	-۱,۸۷۸۳۷ E9	۲,۹۶۴	۰,۰۹۷	رد فرض H_0 با احتمال ۹۰ درصد
صربستان	-۳,۰۲۰۳۸ E9	-۷,۶۶۵	۰,۱۷	رد فرض H_0 با احتمال ۹۸ درصد

نام کشور	اختلاف میانگین	t	سطح معنی داری	نتیجه آزمون و احتمال
اسلواکی	-5,38056 E9	-12,313	0,007	رد فرض H_0 با احتمال 99 درصد
سریلانکا	-8,79553 E8	-7,745	0,016	رد فرض H_0 با احتمال 98 درصد
سودان	-1,13092 E9	-12,480	0,006	رد فرض H_0 با احتمال 99 درصد
سوئیس	-1,78099 E10	-3,807	0,063	رد فرض H_0 با احتمال 94 درصد
ویتنام	-5,16225 E9	-11,371	0,008	رد فرض H_0 با احتمال 99 درصد

منبع: یافته‌های محقق با استفاده از نرم افزار spss و آمار WDI 2010

با توجه به نتایج به دست آمده برای شاخص صادرات کالا و خدمات مشاهده می‌شود در دو کشور چاد و کپ ورد میانگین صادرات کالا و خدمات با اجرای VAT کاهش یافته است. از طرفی در ۱۶ کشور دیگر با اجرای VAT میزان صادرات کالا و خدمات افزایش بسزایی داشته است. به عنوان مثال در کشور چین در سه سال قبل از اجرای VAT میزان صادرات کالا و خدمات برابر با ۷۹ میلیارد دلار و در سه سال پس از اجرای VAT به ۱۷۱ میلیارد دلار رسیده است. در کشور سودان، حداقل میزان صادرات کالا و خدمات در طی سه سال قبل از اجرای VAT برابر با ۶۲۴ میلیون دلار بوده است، در حالیکه در بعد از اجرای این نوع مالیات حداقل صادرات کالا و خدمات در این کشور برابر با یک میلیارد دلار می‌باشد. صادرات کالا و خدمات در کشور موریتانیا در سال‌های قبل از اجرای VAT روند نزولی داشته تا حدی که صادرات از ۴۶۱ میلیون دلار در سه سال قبل، به ۲۹۲ میلیون دلار در یک سال قبل از اجرای VAT رسیده است. اما با وضع این مالیات، صادرات روند افزایشی پیدا می‌کند و به ۵۲۵ میلیون دلار می‌رسد.

جدول (۳-۴) نتایج آزمون تفاوت میانگین‌ها برای صادرات کالا و خدمات (درصدی از

$$(\mu_1 > \mu_2) \text{ (GDP)}$$

نام کشور	اختلاف میانگین	t	سطح معنی داری	نتیجه آزمون و احتمال
کپ ورد	1,38167 E1	12,369	0,006	رد فرض H_0 با احتمال 99 درصد
چاد	3,70000	3,216	0,085	رد فرض H_0 با احتمال 91 درصد

منبع: یافته‌های محقق با استفاده از نرم افزار spss و آمار WDI 2010

جدول (۲-۳-۴) نتایج آزمون تفاوت میانگین‌ها برای صادرات کالا و خدمات (درصدی از GDP) ($\mu_1 < \mu_2$)

نام کشور	اختلاف میانگین	t	سطح معنی داری	نتیجه آزمون و احتمال
کامبوج	-۱,۷۵۹۰۰ E1	-۹,۲۱۳	۰,۱۲	رد فرض H_0 با احتمال ۹۹ درصد
اتیوپی	-۲,۲۳۰۰۰	-۴,۶۰۸	۰,۰۴۴	رد فرض H_0 با احتمال ۹۶ درصد
فنلاند	-۹,۵۶۶۶۷	-۴,۳۷۶	۰,۴۸	رد فرض H_0 با احتمال ۹۵ درصد
لبنان	-۳,۰۲۰۰۰	-۴,۱۰۶	۰,۰۵۵	رد فرض H_0 با احتمال ۹۴ درصد
سودان	-۷,۲۱۰۰۰	-۵,۲۰۶	۰,۰۳۵	رد فرض H_0 با احتمال ۹۶ درصد
سوئیس	۳,۰۵۰۰۰	-۴,۳۱۲	۰,۰۵۰	رد فرض H_0 با احتمال ۹۵ درصد
ویتنام	-۱,۰۲۶۳۳ E1	۱۲,۰۰۶	۰,۰۰۷	رد فرض H_0 با احتمال ۹۹ درصد

منبع: یافته‌های محقق با استفاده از نرم افزار spss و آمار WDI 2010

با انجام آزمون میانگین‌ها برای شاخص سهم صادرات در تولید ناخالص داخلی نتیجه می‌شود که در دو کشور کپ و ورد و چاد، میانگین سهم صادرات در تولید ناخالص داخلی پس از اجرای VAT با سطح معنا کمتر از ۱۰ درصد کاهش یافته است. اما در کشورهای کامبوج، اتیوپی، فنلاند، لبنان، سودان، سوئیس و ویتنام با اجرای VAT میانگین سهم صادرات در GDP افزایش یافته است. از میان کشورهایی که در جدول (۲-۳-۴) مشاهده می‌شود، کشور سودان با نرخ ۵/۳۴ کمترین و کشور سوئیس با نرخ ۶۳/۶۸ بیشترین سهم صادرات در GDP را به خود اختصاص داده‌اند. در کشور سودان این نرخ پس از اجرای VAT در سال اول به ۱۵/۳۰ رسیده است. این تفاوت بارز بیانگر این است که اجرای VAT نه تنها باعث کاهش شاخص سهم صادرات در GDP نشده است، بلکه افزایش چشمگیری را در این شاخص به همراه داشته است. در کشور اتیوپی نرخ سهم صادرات در GDP در طی سه سال قبل از اجرای VAT به ترتیب ۱۲/۰۳، ۱۲، ۱۲/۶۰ می‌باشد و تغییر محسوسی در این نرخ‌ها مشاهده نمی‌شود. اما با اجرای این نوع مالیات سهم صادرات در GDP به ۱۳/۳۲، ۱۴/۹۰، ۱۵/۱۰ می‌رسد. در واقع می‌توان گفت این نوع مالیات برای کشور اتیوپی یک نوع محرک است و توانسته این شاخص را به سمت روند افزایشی سوق دهد. کشور کامبوج از سال ۱۹۹۹ مالیات بر ارزش افزوده را اجرا کرده است. در این

کشور، در یک سال قبل از اجرای VAT مشاهده می‌شود که نرخ سهم صادرات در GDP روند کاهشی داشته و از نرخ ۳۳/۶۲ به ۳۱/۲۴ رسیده است. درحالی‌که پس از اجرای این نوع مالیات این شاخص روند صعودی پیدا کرده و در طی سه سال به ۴۰/۵۴، ۴۹/۸۵، ۵۲/۶۰ می‌رسد. با توجه به توضیحات مطرح شده، در اکثر کشورها اجرای مالیات بر ارزش افزوده باعث افزایش سهم صادرات در تولید ناخالص داخلی می‌شود.

جدول (۴-۴-۱) نتایج آزمون تفاوت میانگین‌ها برای صادرات کالا و خدمات
(تراز تجاری به دلار جاری) ($\mu_1 > \mu_2$)

نام کشور	اختلاف میانگین	t	سطح معنی داری	نتیجه آزمون و احتمال
نامیبیا	۱,۷۷۵۷۶ E8	۲۲,۱۹۱	۰,۰۰۲	رد فرض H_0 با احتمال ۹۹ درصد

منبع: یافته‌های محقق با استفاده از نرم افزار spss و آمار WDI 2010

جدول (۴-۴-۲) نتایج آزمون تفاوت میانگین‌ها برای صادرات کالا و خدمات
(تراز تجاری به دلار جاری) ($\mu_1 < \mu_2$)

نام کشور	اختلاف میانگین	t	سطح معنی داری	نتیجه آزمون و احتمال
باربادوس	-۱,۴۲۶۰۰ E8	-۳,۶۷۷	۰,۰۶۷	رد فرض H_0 با احتمال ۹۳ درصد
بلغارستان	-۱,۳۸۷۷۳ E9	-۶,۹۰۲	۰,۰۲۰	رد فرض H_0 با احتمال ۹۸ درصد
کامبوج	-۸,۸۷۸۲۶ E8	-۶,۱۰۶	۰,۲۶	رد فرض H_0 با احتمال ۹۷ درصد
کیپ ورد	-۱,۷۱۹۱۹ E8	-۶,۳۰۹	۰,۰۲۴	رد فرض H_0 با احتمال ۹۸ درصد
چین	-۶,۸۸۴۴۰ E10	-۷,۵۵۹	۰,۰۱۷	رد فرض H_0 با احتمال ۹۸ درصد
اتیوپی	-۶,۱۱۶۱۶ E8	-۳,۴۲۰	۰,۰۷۶	رد فرض H_0 با احتمال ۹۲ درصد
فنلاند	-۱,۵۷۴۷۲ E10	-۴,۱۵۳	۰,۰۵۳	رد فرض H_0 با احتمال ۹۵ درصد
گابن	-۶,۴۹۸۵۳ E8	-۳,۷۸۳	۰,۰۶۳	رد فرض H_0 با احتمال ۹۴ درصد
غنا	۸,۲۳۳۸۰ E8	-۱۳,۲۸۱	۰,۰۰۶	رد فرض H_0 با احتمال ۹۹ درصد
لسوتو	-۳,۴۷۰۸۰ E8	-۶,۰۲۶	۰,۰۲۶	رد فرض H_0 با احتمال ۹۷ درصد
ماداگاسکار	-۲,۳۳۷۷۵ E8	-۷,۲۷۴	۰,۰۱۸	رد فرض H_0 با احتمال ۹۸ درصد
مالت	-۳,۹۲۲۴۲ E8	-۳,۲۹۵	۰,۰۸۱	رد فرض H_0 با احتمال ۹۲ درصد
موریتانیا	-۶,۵۸۱۷۷ E7	-۳,۹۳۷	۰,۰۵۹	رد فرض H_0 با احتمال ۹۴ درصد
پاراگوئه	-۱,۵۲۶۶۰ E9	-۳,۱۴۱	۰,۰۸۸	رد فرض H_0 با احتمال ۹۱ درصد

نام کشور	اختلاف میانگین	t	سطح معنی داری	نتیجه آزمون و احتمال
ساموآ	-2,14337 E7	-3,133	0,089	رد فرض H_0 با احتمال 91 درصد
سنگاپور	-6,41200 E10	-6,967	0,020	رد فرض H_0 با احتمال 98 درصد
سريلانكا	-8,90494 E8	-7,521	0,017	رد فرض H_0 با احتمال 98 درصد
سودان	-1,17659 E9	-31,346	0,001	رد فرض H_0 با احتمال 99 درصد
سويس	-2,07396 E10	7,071	0,019	رد فرض H_0 با احتمال 98 درصد
وانواتو	-2,97372 E7	-4,784	0,041	رد فرض H_0 با احتمال 96 درصد
ويتنام	-5,27667 E9	-13,509	0,005	رد فرض H_0 با احتمال 99 درصد

منبع: یافته‌های محقق با استفاده از نرم افزار spss و آمار WDI 2010

به جز کشور نامیبیا در 21 کشور دیگر که در جدول (4-4-2) مشاهده می‌شوند، میانگین صادرات کالا و خدمات در تراز تجاری با اجرای مالیات بر ارزش افزوده افزایش یافته است. در کشورهایی همچون غنا، سودان و ویتنام سطح معناداری 1 درصد و در مابقی کشورها سطح معناداری کمتر از 10 درصد است. در میان کشورهای منتخب که در جدول (4-4-2) آورده شده اند کشور سنگاپور و سوئیس بیشترین سهم صادرات در تراز تجاری را دارا هستند. در کشور سنگاپور سهم صادرات در تراز تجاری قبل از اجرای VAT برابر با 96 میلیارد دلار می‌باشد و با اجرای VAT این نرخ در طی سه سال به ترتیب به 121، 158 و 168 میلیارد دلار می‌رسد. در کشور سوئیس صادرات کالا و خدمات در تراز تجاری در یک سال پیش از اجرای VAT رقم 105 میلیارد دلار را به خود اختصاص داده است. این رقم پس از اجرای VAT به 123 میلیارد دلار می‌رسد. بنابراین اجرای VAT نه تنها تاثیر منفی بر صادرات این کشور نداشته است، بلکه میانگین صادرات کالا و خدمات در تراز تجاری را در این کشور افزایش داده است. در کشور فنلاند در طی دو سال قبل از اجرای VAT صادرات کالا و خدمات در تراز تجاری روند کاهشی داشته و از 28 میلیارد دلار به 27 میلیارد دلار رسیده است. اما پس از اجرای VAT روند افزایشی پیدا کرده است و به 35 و 48 میلیارد دلار در طی دو سال پس از اجرای VAT رسیده است. در نتیجه با اجرای مالیات بر ارزش افزوده، صادرات کالا و خدمات در تراز تجاری در اکثر کشورها افزایش یافته است.

۵. نتیجه گیری

مالیات بر ارزش افزوده به عنوان مالیاتی غیر مستقیم که بر مصرف کالا و خدمات وضع می‌گردد، در بیش از ۱۴۰ کشور جهان اجرا شده است. همان طور که در بخش دوم مطرح شد یکی از دلایل استقبال شدید کشورهای جهان از این نوع مالیات، توانایی آن در افزایش فوق العاده درآمدهای دولت بوده است. به طوری که این مالیات را ماشین پول معرفی می‌کنند. با توجه به اهمیت مالیات بر ارزش افزوده در سیستم مالیاتی کشور، اجرای آن همواره با ابهاماتی مواجه بوده است. هدف از این تحقیق بررسی اثر اجرای مالیات بر ارزش افزوده بر صادرات می‌باشد. به همین منظور در بخش اول به بررسی اهمیت موضوع، اهداف و فرضیه‌ها و در بخش دوم به بیان نظریه‌ها و مطالعات تجربی در داخل و خارج از کشور پرداخته شد. در بخش سوم روش تحقیق مطرح شد. برای دستیابی به اثرات مالیات بر ارزش افزوده بر صادرات چهار شاخص صادرات کالا و خدمات به دلار جاری، رشد سالانه صادرات کالا و خدمات، سهم صادرات کالا و خدمات در تولید ناخالص داخلی، سهم صادرات کالا و خدمات در تراز تجاری در نظر گرفته شد. هر یک از این شاخص‌ها با روش آزمون میانگین‌ها در بخش چهارم مورد آزمون قرار گرفته شد تا نتایج دقیق تری حاصل شود. اطلاعات این تحقیق بر اساس آمار WDI 2010 گردآوری و با استفاده از نرم افزار SPSS ارزیابی شد. نتایج بدست آمده حاکی از این است که :

با انجام آزمون میانگین برای شاخص رشد سالانه صادرات، مشاهده شد در کشورهای لبنان، پاپوا، پاراگوئه میانگین این شاخص پس از اجرای VAT به ترتیب با سطح معناداری ۳، ۱۱ و ۹ درصد افزایش یافته است.

همچنین برای شاخص صادرات کالا و خدمات در کشورهای کامبوج، چین، چک، فنلاند، لبنان، لسوتو، ماداگاسکار، مالت، موریتانیا، پاراگوئه، صربستان، اسلواکی، سریلانکا، سودان، سوئیس، ویتنام با سطح معناداری کمتر از ۱۰٪ میانگین صادرات کالا و خدمات با اجرای VAT افزایش یافته است.

میانگین شاخص صادرات کالا و خدمات در GDP نیز در کشورهای کامبوج، ایتوبی، فنلاند، لبنان، سودان، سوئیس و ویتنام پس از اجرای VAT با افزایش همراه بوده است.

نتیجه فوق نیز برای شاخص سهم صادرات کالا و خدمات در تراز تجاری، برای ۲۱ کشور دیده می‌شود. بنابراین اجرای این نوع مالیات نه تنها باعث کاهش صادرات نمی‌شود، بلکه در اکثر کشورها می‌تواند باعث پیشرفت و بهبود نظام صادرات آنها شود.

۶. پیشنهادات

مالیات بر ارزش افزوده، نوعی مالیات زنجیره‌ای است، بنابراین مانع از فرار مالیاتی می‌شود. همچنین با گسترده شدن پایه مالیاتی، نظام مالیاتی نیز کاراتر می‌شود و درآمد مالیاتی دولت را افزایش می‌یابد. معرفی و اجرای مالیات بر ارزش افزوده، به منزله‌ی یکی از راهبردهای اساسی اصلاح نظام مالیاتی کشور در دو برنامه‌ی سوم و چهارم توسعه‌ی اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی مطرح بوده است. پیشنهادهای زیر در راستای اجرای موفقیت آمیز این نوع مالیات، برای دستیابی به اهداف اصلاحات ساختاری در سیاست‌های مالی کشور مطرح می‌شود:

بررسی و مطالعه‌ی ظرفیت‌های اجرایی نظام کنونی مالیاتی برای اجرای موفقیت آمیز مالیات بر ارزش افزوده.

ایجاد ظرفیت‌های لازم در نظام مالیاتی از طریق به کارگیری روش‌های نوین (حسابرسی مالیاتی و پردازش اطلاعات) برای اجرای موفقیت آمیز مالیات بر ارزش افزوده. تصور عمومی در خصوص مالیات بر ارزش افزوده اثر گذاری آن در کاهش میزان صادرات کالا و خدمات است. لذا به مسئولان توصیه می‌گردد تا با ارائه نتایج تحقیقات انجام شده توسط کارشناسان و برگزاری همایش‌ها و جلسات توجیهی برای صادرکنندگان، نسبت به تغییر این دیدگاه تلاش نمایند.

طبق نتایج بدست آمده اثر مالیات بر ارزش افزوده بر صادرات مثبت بوده، از این رو بهتر است VAT در سایر کشورها نیز مورد استفاده قرار گیرد. این نوع مالیات سبب ایجاد درآمد بسزایی برای دولت می‌شود و از این رو هزینه‌های دولت را پوشش داده و درآمدهای دولت، هزینه‌های عمرانی و رفاه جامعه افزایش می‌یابد. در واقع باعث ایجاد توسعه می‌شود و وضعیت اقتصادی جامعه رو به بهبود می‌رود.

در کشورهای نفتی بهتر است این نوع مالیات را جایگزین مالیات بر درآمد و به مرور زمان آن را به جای درآمدهای نفتی دولت قرار دهند و وابستگی درآمد دولت را از

درآمد نفتی کاهش دهند .

به منظور اجرای نظام مالیات بر ارزش افزوده تشکیلات ادارات مالیاتی گسترش یابد تا بتوان این نظام مالیاتی را دقیق تر و با برنامه ریزی بهتر انجام داد.

پیوست

در پیوست زیر مابقی کشورهای اجرا کننده مالیات بر ارزش افزوده از سال ۱۹۹۰ تا ۲۰۰۸ را نشان می‌دهد که با سطح معناداری متفاوتی ظاهر شده‌اند.

جدول ۱: نتایج آزمون تفاوت میانگین‌ها برای رشد سالانه صادرات کالا و خدمات

$$(\mu_1 > \mu_2)$$

نام کشور	اختلاف میانگین	T	سطح معنی داری	نتیجه آزمون و احتمال
آلبانی	۱,۹۰۰۰۰	۲,۹۳۶	۰,۰۹۹	رد فرض H_0 با احتمال ۹۰ درصد
استرالیا	۰,۷۴۰۰۰	۰,۳۵۵	۰,۷۵۶	رد فرض H_0 با احتمال ۲۴ درصد
باربادوس	۵,۹۱۰۰۰	۲,۸۷۱	۰,۱۰۳	رد فرض H_0 با احتمال ۸۹ درصد
بوتسوانا	۹,۸۷۶۶۷	۱,۰۸۱	۰,۳۹۳	رد فرض H_0 با احتمال ۶۱ درصد
کامرون	۹,۴۴۰۰۰	۱,۵۴۲	۰,۲۶۳	رد فرض H_0 با احتمال ۷۴ درصد
چاد	۱,۱۵۰۳۳ E1	۲,۴۷۹	۰,۱۳۱	رد فرض H_0 با احتمال ۸۷ درصد
چین	۲,۳۵۰۰۰	۰,۳۰۴	۰,۷۹۰	رد فرض H_0 با احتمال ۲۱ درصد
فنلاند	۳,۷۳۰۰۰	۱,۰۸۹	۰,۳۹۰	رد فرض H_0 با احتمال ۶۱ درصد
گابن	۲,۵۱۳۳۳	۰,۶۲۲	۰,۵۹۸	رد فرض H_0 با احتمال ۴۰ درصد
غنا	۵,۵۶۳۳۳	۰,۵۴۳	۰,۶۴۲	رد فرض H_0 با احتمال ۳۶ درصد
گینه	۵,۴۱۶۶۷	۰,۷۰۵	۰,۵۵۴	رد فرض H_0 با احتمال ۴۵ درصد
لسوتو	۸,۶۲۰۰۰	۰,۵۶۲	۰,۶۳۱	رد فرض H_0 با احتمال ۳۷ درصد
مقدونیه	۱,۵۶۰۰۰ E1	۳,۶۳۶	۰,۰۶۳	رد فرض H_0 با احتمال ۹۳ درصد
موریتانیا	۳,۶۷۳۳۳	۰,۴۱۰	۰,۷۲۲	رد فرض H_0 با احتمال ۲۸ درصد
موری تیوس	۲,۳۸۶۶۷	۰,۷۰۱	۰,۵۵۶	رد فرض H_0 با احتمال ۴۴ درصد
اسلونی	۰,۰۷۳۳۳	۰,۰۶۹	۰,۹۵۱	رد فرض H_0 با احتمال ۵ درصد
سوئیس	۲,۹۰۰۰۰	۰,۵۲۹	۰,۶۴۹	رد فرض H_0 با احتمال ۳۵ درصد
تانزانیا	۳,۹۱۳۳۳	۰,۲۴۱	۰,۸۳۲	رد فرض H_0 با احتمال ۱۷ درصد

نام کشور	اختلاف میانگین	T	سطح معنی داری	نتیجه آزمون و احتمال
اوگاندا	۴,۶۴۳۳۳	۰,۲۱۴	۰,۸۵۱	رد فرض H_0 با احتمال ۱۵ درصد
زامبیا	۲,۱۴۳۳۳	۰,۲۳۲	۰,۸۳۸	رد فرض H_0 با احتمال ۱۶ درصد

منبع: یافته‌های محقق با استفاده از نرم افزار SPSS ..

جدول ۲: نتایج آزمون تفاوت میانگین‌ها برای رشد سالانه صادرات کالا و خدمات

$$(\mu_1 < \mu_2)$$

نام کشور	اختلاف میانگین	T	سطح معنی داری	نتیجه آزمون و احتمال
بلغارستان	-۲,۴۶۳۶۷ E1	-۲,۰۴۰	۰,۱۷۸	رد فرض H_0 با احتمال ۸۲ درصد
بورکینافاسو	-۱,۰۴۴۳۳ E1	-۰,۶۱۵	۰,۶۰۱	رد فرض H_0 با احتمال ۴۰ درصد
کامبوج	-۲,۶۹۶۶۷ E1	-۱,۲۶۳	۰,۳۳۴	رد فرض H_0 با احتمال ۶۷ درصد
کیپ ورد	-۸,۲۶۳۳۳	-۰,۹۴۵	۰,۴۴۴	رد فرض H_0 با احتمال ۵۶ درصد
اتیوپی	-۲,۴۷۶۶۷	-۰,۱۷۱	۰,۸۸۰	رد فرض H_0 با احتمال ۱۲ درصد
گامبیا	-۲,۲۰۶۶۷	-۰,۱۴۳	۰,۸۹۹	رد فرض H_0 با احتمال ۱۰ درصد
اردن	-۷,۹۱۳۳۳	-۱,۶۶۷	۰,۲۳۷	رد فرض H_0 با احتمال ۷۶ درصد
لبنان	-۷,۶۰۰۰۰	-۵,۵۰۹	۰,۰۳۱	رد فرض H_0 با احتمال ۹۷ درصد
موزامبیک	-۱,۱۴۹۰۰ E1	-۰,۵۳۹	۰,۶۴۴	رد فرض H_0 با احتمال ۳۶ درصد
نامبیا	-۳,۸۹۳۳۳	-۰,۹۴۹	۰,۴۴۳	رد فرض H_0 با احتمال ۵۶ درصد
پاپوا	-۱,۶۷۱۶۷ E1	-۲,۸۰۰	۰,۱۰۷	رد فرض H_0 با احتمال ۸۹ درصد
پاراگوئه	-۸,۶۲۰۰۰	-۳,۱۶۳	۰,۰۸۷	رد فرض H_0 با احتمال ۹۱ درصد
صربستان	-۱,۱۲۳۰۰ E1	-۲,۱۸۱	۰,۱۶۱	رد فرض H_0 با احتمال ۸۴ درصد
سريلانكا	-۱,۴۸۶۶۷	-۰,۶۰۰	۰,۶۰۹	رد فرض H_0 با احتمال ۳۹ درصد
سودان	-۲,۲۸۴۶۷ E1	-۰,۴۲۳	۰,۷۱۳	رد فرض H_0 با احتمال ۲۹ درصد
توگو	-۱,۸۲۲۳۳ E1	-۱,۵۹۵	۰,۲۵۲	رد فرض H_0 با احتمال ۷۵ درصد
ویتنام	-۰,۷۶۰۰۰	-۰,۳۴۸	۰,۷۶۱	رد فرض H_0 با احتمال ۲۴ درصد
ونزوئلا	-۳,۲۸۶۶۷	-۱,۰۷۰	۰,۳۹۷	رد فرض H_0 با احتمال ۶۰ درصد

منبع: یافته‌های محقق با استفاده از نرم‌افزار SPSS ..

جدول ۳: نتایج آزمون تفاوت میانگین‌ها برای صادرات کالا و خدمات (به دلار جاری)

$$(\mu_1 > \mu_2)$$

نام کشور	اختلاف میانگین	T	سطح معنی‌داری	نتیجه آزمون و احتمال
کیپ ورد	۳,۱۸۸۵ E7	۱۲,۱۱۷	۰,۰۰۷	رد فرض H_0 با احتمال 99 درصد
آفریقای مرکزی	۳,۱۸۷۵ E6	۰,۱۳۱	۰,۹۰۸	رد فرض H_0 با احتمال 9 درصد
چاد	۵,۱۲۳۶۰ E7	۴,۱۵۶	۰,۰۵۳	رد فرض H_0 با احتمال 95 درصد
گینه	۵,۷۵۷۷۹ E7	۱,۶۵۱	۰,۲۴۱	رد فرض H_0 با احتمال ۷۶ درصد
مغولستان	۲,۱۶۷۴۰ E6	۰,۰۷۲	۰,۹۴۹	رد فرض H_0 با احتمال ۵ درصد
نامیبیا	۸,۲۸۳۶۵ E7	۲,۴۲۸	۰,۱۳۶	رد فرض H_0 با احتمال ۸۶ درصد
پاپوا	۳,۳۳۰۹۹ E8	۱,۲۴۳	۰,۳۴۰	رد فرض H_0 با احتمال ۶۶ درصد
سورینام	۴,۳۹۵۹۴ E7	۰,۹۷۴	۰,۴۳۳	رد فرض H_0 با احتمال ۵۷ درصد
وانواتو	۱,۰۹۵۳۵ E7	۱,۱۳۴	۰,۳۷۴	رد فرض H_0 با احتمال ۶۳ درصد
زامبیا	۲,۴۱۷۸۸ E6	۰,۰۴۸	۰,۹۶۶	رد فرض H_0 با احتمال ۳ درصد

منبع: یافته‌های محقق با استفاده از نرم افزار spss

جدول ۴: نتایج آزمون تفاوت میانگین‌ها برای صادرات کالا و خدمات (به دلار جاری)

$$(\mu_1 < \mu_2)$$

نام کشور	اختلاف میانگین	T	سطح معنی‌داری	نتیجه آزمون و احتمال
آلبانی	-۵,۹۱۲۷۱ E7	-۰,۹۶۳	۰,۴۳۷	رد فرض H_0 با احتمال 56 درصد
استرالیا	۴,۵۰۹۱۸ E9	-۱,۲۲۸	۰,۳۴۴	رد فرض H_0 با احتمال 66 درصد
باربادوس	-۱,۳۴۷۸۸ E8	-۲,۴۱۹	۰,۱۳۷	رد فرض H_0 با احتمال 86 درصد
بوتسوانا	-۶,۴۶۹۴۲ E8	-۱,۶۰۲	۰,۲۵۰	رد فرض H_0 با احتمال 75 درصد
بلغارستان	-۶,۴۷۴۲۸ E8	-۱,۲۲۷	۰,۳۴۵	رد فرض H_0 با احتمال 65 درصد
کامبوج	-۷,۷۲۹۶۹ E8	-۴,۳۷۷	۰,۰۴۸	رد فرض H_0 با احتمال 95 درصد
کامرون	-۸,۴۵۴۲۹ E7	-۱,۱۰۱۰	۰,۳۸۶	رد فرض H_0 با احتمال 61 درصد
چین	-۶,۷۰۹۳۴ E10	-۱۴,۸۳۰	۰,۰۰۵	رد فرض H_0 با احتمال 99 درصد
کنگو	-۲,۶۴۶۸۹ E8	-۱,۱۳۷	۰,۳۷۳	رد فرض H_0 با احتمال 63 درصد
کروات	-۷,۳۱۵۵۷ E8	-۱,۶۵۶	۰,۲۳۹	رد فرض H_0 با احتمال 76 درصد
چک	-۷,۴۶۵۴۹ E9	-۳,۱۱۴	۰,۰۸۹	رد فرض H_0 با احتمال ۹۱ درصد
اتیوپی	-۵,۱۶۳۶۹ E8	-۲,۴۸۱	۰,۱۳۱	رد فرض H_0 با احتمال ۸۷ درصد
فنلاند	-۱,۵۳۸۷۸ E10	-۳,۷۵۴	۰,۰۶۴	رد فرض H_0 با احتمال ۹۴ درصد

نام کشور	اختلاف میانگین	T	سطح معنی داری	نتیجه آزمون و احتمال
گابن	-۸,۲۶۸۴۱ E8	-۲,۶۲۰	۰,۱۲۰	رد فرض H_0 با احتمال ۸۸ درصد
گامبیا	-۶,۰۶۹۴۹ E6	-۰,۲۴۳	۰,۸۳۱	رد فرض H_0 با احتمال ۱۷ درصد
غنا	-۶,۶۵۶۴۸ E8	۱,۹۲۰	۰,۱۹۵	رد فرض H_0 با احتمال ۸۰ درصد
اردن	-۸,۴۷۴۹۰ E8	-۲,۶۸۸	۰,۱۱۵	رد فرض H_0 با احتمال ۸۸ درصد
لبنان	-۱,۰۵۶۰۲ E9	-۳,۶۲۳	۰,۰۶۸	رد فرض H_0 با احتمال ۹۳ درصد
لسوتو	-۴,۳۲۸۴۵ E8	-۲,۹۸۹	۰,۰۹۶	رد فرض H_0 با احتمال ۹۰ درصد
مقدونیه	-۷,۹۷۱۹۸ E7	-۰,۷۵۷	۰,۶۲۳	رد فرض H_0 با احتمال ۳۸ درصد
ماداگاسکار	-۲,۴۸۲۹۲ E8	-۶,۵۶۵	۰,۰۲۲	رد فرض H_0 با احتمال ۹۸ درصد
مالت	-۴,۲۹۰۷۶ E8	-۳,۸۶۱	۰,۰۶۱	رد فرض H_0 با احتمال ۹۴ درصد
موریتانیا	-۹,۱۵۲۴۵ E7	-۳,۹۲۷	۰,۰۵۹	رد فرض H_0 با احتمال ۹۴ درصد
موری تیوس	-۱,۸۴۰۲۱ E8	-۱,۳۸۹	۰,۲۹۹	رد فرض H_0 با احتمال ۷۰ درصد
موزامبیک	-۲,۸۱۰۹۰ E8	-۲,۵۹۶	۰,۱۲۲	رد فرض H_0 با احتمال ۸۸ درصد
نپال	-۲,۱۶۷۱۴ E8	-۱,۳۸۸	۰,۳۰۰	رد فرض H_0 با احتمال ۷۰ درصد
نیجریه	-۱,۷۶۰۳۶ E9	-۰,۶۷۶	۰,۵۶۹	رد فرض H_0 با احتمال ۴۳ درصد
پاراگوئه	-۱,۸۷۸۳۷ E9	-۲,۹۶۴	۰,۰۹۷	رد فرض H_0 با احتمال ۹۰ درصد
لهستان	-۶,۸۳۷۲۸ E9	-۲,۴۲۱	۰,۱۳۷	رد فرض H_0 با احتمال ۸۶ درصد
رومانیا	-۱,۶۳۲۳۲ E9	-۱,۶۴۴	۰,۲۴۲	رد فرض H_0 با احتمال ۷۶ درصد
رواندا	-۱,۷۵۵۳۵ E7	۱,۰۵۸	۰,۴۰۱	رد فرض H_0 با احتمال ۶۰ درصد
صربستان	-۳,۰۲۰۳۸ E9	-۷,۶۶۵	۰,۰۱۷	رد فرض H_0 با احتمال ۹۸ درصد
اسلواکی	-۵,۳۸۰۵۶ E9	-۱۲,۳۱۳	۰,۰۰۷	رد فرض H_0 با احتمال ۹۹ درصد
اسلونی	-۱,۴۶۵۹۱ E8	-۱,۷۵۲	۰,۲۲۲	رد فرض H_0 با احتمال ۷۸ درصد
سریلانکا	-۸,۷۹۵۵۳ E8	-۷,۷۴۵	۰,۰۱۶	رد فرض H_0 با احتمال ۹۸ درصد
سودان	-۱,۱۳۰۹۲ E9	-۱۲,۴۸۰	۰,۰۰۶	رد فرض H_0 با احتمال ۹۹ درصد
سوئیس	-۱,۷۸۰۹۹ E10	-۳,۸۰۷	۰,۰۶۳	رد فرض H_0 با احتمال ۹۴ درصد
تانزانیا	-۷,۴۴۸۹۵ E7	-۰,۷۱۹	۰,۵۴۷	رد فرض H_0 با احتمال ۴۵ درصد
توگو	-۹,۶۵۹۳۱ E7	-۱,۴۷۰	۰,۲۷۹	رد فرض H_0 با احتمال ۷۲ درصد
اوگاندا	-۳,۱۳۴۳۷ E8	-۱,۷۴۵	۰,۲۲۲	رد فرض H_0 با احتمال ۷۸ درصد
ویتنام	-۵,۱۶۲۲۵ E9	-۱۱,۳۷۱	۰,۰۰۸	رد فرض H_0 با احتمال ۹۹ درصد
ونزوئلا	-۱,۰۷۶۸۹ E9	-۰,۴۷۹	۰,۶۷۹	رد فرض H_0 با احتمال ۳۲ درصد

منبع: یافته‌های محقق با استفاده از نرم افزار spss

جدول ۵: نتایج آزمون تفاوت میانگین‌ها برای صادرات کالا و خدمات (درصدی از GDP)

$$(\mu_1 > \mu_2)$$

نام کشور	اختلاف میانگین	t	سطح معنی داری	نتیجه آزمون و احتمال
باربادوس	۶,۵۶۰۰۰	۲,۴۲۴	۰,۱۳۶	رد فرض H_0 با احتمال ۸۶ درصد
بوتسوانا	۴,۵۳۳۳۳	۲,۴۰۶	۰,۱۳۸	رد فرض H_0 با احتمال ۸۶ درصد
کیپ ورد	۱,۳۸۱۶۷ E1	۱۲,۳۶۹	۰,۰۰۶	رد فرض H_0 با احتمال ۹۹ درصد
آفریقای مرکزی	۰,۷۹۳۳۳	۰,۲۵۹	۰,۸۲۰	رد فرض H_0 با احتمال ۱۸ درصد
چاد	۳,۷۰۰۰۰	۳,۲۱۶	۰,۰۸۵	رد فرض H_0 با احتمال ۹۱ درصد
گینه	۳,۴۴۶۶۷	۱,۵۹۱	۰,۲۵۳	رد فرض H_0 با احتمال ۷۵ درصد
مالت	۶,۰۰۶۶۷	۱,۴۷۷	۰,۲۷۸	رد فرض H_0 با احتمال ۷۲ درصد
نامیبیا	۳,۸۷۰۰۰	۲,۰۰۵	۰,۱۸۳	رد فرض H_0 با احتمال ۸۲ درصد
لهستان	۱,۹۷۶۶۷	۱,۰۶۰	۰,۴۰۰	رد فرض H_0 با احتمال ۶۰ درصد
سورینام	۳,۰۴۰۰۰	۰,۸۶۶	۰,۴۷۸	رد فرض H_0 با احتمال ۵۲ درصد
تانزانیا	۴,۶۶۶۶۷	۱,۵۹۱	۰,۲۵۳	رد فرض H_0 با احتمال ۷۵ درصد
وانواتو	۵,۲۱۰۰۰	۲,۳۵۰	۰,۱۴۳	رد فرض H_0 با احتمال ۸۶ درصد
ونزوئلا	۴,۰۷۳۳۳	۰,۹۶۴	۰,۴۳۷	رد فرض H_0 با احتمال ۵۶ درصد
زامبیا	۲,۸۳۰۰۰	۱,۷۴۹	۰,۲۲۲	رد فرض H_0 با احتمال ۷۸ درصد

منبع: یافته‌های محقق با استفاده از نرم افزار SPSS

جدول ۶: نتایج آزمون تفاوت میانگین‌ها برای صادرات کالا و خدمات (درصدی از GDP)

$$(\mu_1 < \mu_2)$$

نام کشور	اختلاف میانگین	t	سطح معنی داری	نتیجه آزمون و احتمال
استرالیا	-۱,۸۸۰۰۰	-۲,۶۵۱	۰,۱۱۸	رد فرض H_0 با احتمال ۸۸ درصد
بلغارستان	-۴,۷۹۵۰۰	-۱,۳۶۰	۰,۴۰۴	رد فرض H_0 با احتمال ۶۰ درصد
بورکینافاسو	-۲,۳۴۰۰۰	-۱,۰۵۲	۰,۴۰۳	رد فرض H_0 با احتمال ۶۰ درصد
کامبوج	-۱,۷۵۹۰۰ E1	-۹,۲۱۳	۰,۰۱۲	رد فرض H_0 با احتمال ۹۹ درصد
کامرون	-۰,۱۴۳۳۳	-۰,۱۳۲	۰,۹۰۷	رد فرض H_0 با احتمال ۹ درصد
چین	۰,۴۳۶۶۷	-۰,۲۱۴	۰,۸۵۰	رد فرض H_0 با احتمال ۱۵ درصد
کنگو	-۱,۰۷۴۶۸ E1	-۲,۷۳۸	۰,۱۱۲	رد فرض H_0 با احتمال ۸۹ درصد
کروات	-۳,۱۰۳۳۳	-۱,۷۷۴	۰,۲۱۸	رد فرض H_0 با احتمال ۷۸ درصد

نام کشور	اختلاف میانگین	t	سطح معنی داری	نتیجه آزمون و احتمال
جمهوری چک	-۱,۵۳۶۶۷	-۰,۳۳۷	۰,۷۶۸	رد فرض H_0 با احتمال ۲۳ درصد
اتیوپی	۲۳,۰۰۰-	-۴,۶۰۸	۰,۰۴۴	رد فرض H_0 با احتمال ۹۶ درصد
فنلاند	-۹,۵۶۶۶۷	-۴,۳۷۶	۰,۰۴۸	رد فرض H_0 با احتمال ۹۵ درصد
گابن	-۸,۹۳۳۳۳	-۱,۹۱۷	۰,۱۹۵	رد فرض H_0 با احتمال ۸۰ درصد
گامبیا	-۰,۹۲۶۶۷	-۰,۱۹۹	۰,۸۶۱	رد فرض H_0 با احتمال ۱۴ درصد
غنا	-۸,۵۷۶۶۷	-۱,۸۰۳	۰,۲۱۳	رد فرض H_0 با احتمال ۷۹ درصد
اردن	-۲,۳۳۰۰۰	-۰,۹۱۹	۰,۴۵۵	رد فرض H_0 با احتمال ۵۴ درصد
لبنان	-۳,۰۲۰۰۰	-۴,۱۰۶	۰,۰۵۵	رد فرض H_0 با احتمال ۹۴ درصد
لسوتو	-۷,۸۵۶۶۷	-۰,۹۹۲	۰,۴۲۶	رد فرض H_0 با احتمال ۵۷ درصد
مقدونیه	-۲,۸۸۶۶۷	-۰,۶۳۹	۰,۵۸۸	رد فرض H_0 با احتمال ۴۱ درصد
موریتانیا	-۴,۸۳۳۳۳	-۲,۰۵۵	۰,۱۷۶	رد فرض H_0 با احتمال ۸۲ درصد
موری تیوس	-۲,۴۳۳۳۳	-۱,۰۶۰	۰,۴۰۰	رد فرض H_0 با احتمال ۶۰ درصد
مراکش	-۷,۵۷۰۰۰	-۱,۲۶۸	۰,۳۳۲	رد فرض H_0 با احتمال ۶۷ درصد
موزامبیک	-۴,۹۷۶۶۷	-۱,۲۲۴	۰,۳۴۵	رد فرض H_0 با احتمال ۶۵ درصد
نیپال	-۱,۷۴۰۰۰	-۰,۶۰۶	۰,۶۰۶	رد فرض H_0 با احتمال ۳۹ درصد
نیجریه	-۲,۵۳۶۶۷	-۲,۴۲۸	۰,۱۳۶	رد فرض H_0 با احتمال ۸۶ درصد
پاپوا	E1 -۱,۰۶۷۶۷	-۲,۷۷۲	۰,۱۰۹	رد فرض H_0 با احتمال ۸۹ درصد
پاراگوئه	E1 -۱,۹۶۲۳۳	-۲,۳۷۵	۰,۱۴۱	رد فرض H_0 با احتمال ۸۶ درصد
رومانیا	-۴,۴۷۳۳۳	-۱,۹۱۲	۰,۱۹۶	رد فرض H_0 با احتمال ۸۰ درصد
رواندا	-۱,۷۰۰۰۰	-۱,۲۴۷	۰,۳۳۸	رد فرض H_0 با احتمال ۶۶ درصد
صربستان	۲,۲۸۶۶۷	-۰,۹۷۱	۰,۴۳۴	رد فرض H_0 با احتمال ۵۷ درصد
اسلواکی	-۹,۸۴۳۳۳	-۰,۸۰۳	۰,۵۰۶	رد فرض H_0 با احتمال ۴۹ درصد
اسلونی	-۱,۲۰۶۶۷	-۰,۵۹۹	۰,۶۱۰	رد فرض H_0 با احتمال ۳۹ درصد
سریلانکا	-۱,۲۱۰۰۰	-۱,۹۰۲	۰,۱۹۷	رد فرض H_0 با احتمال ۸۰ درصد
سودان	-۷,۰۲۱۰۰۰	-۵,۲۰۶	۰,۰۳۵	رد فرض H_0 با احتمال ۹۶ درصد
سوئیس	-۳,۰۵۰۰۰	-۴,۳۱۲	۰,۰۵۰	رد فرض H_0 با احتمال ۹۵ درصد
توگو	-۴,۲۸۰۰۰	-۱,۳۸۸	۰,۳۰۰	رد فرض H_0 با احتمال ۷۰ درصد
اوگاندا	-۲,۴۵۶۶۷	-۱,۰۶۶	۰,۳۹۸	رد فرض H_0 با احتمال ۶۰ درصد
ویتنام	E1 ۱,۰۲۶۳۳	-۱۲,۰۰۶	۰,۰۰۷	رد فرض H_0 با احتمال ۹۹ درصد

منبع: یافته‌های محقق با استفاده از نرم افزار SPSS

جدول ۷: نتایج آزمون تفاوت میانگین‌ها برای صادرات کالا و خدمات (تراز تجاری به دلار

جاری) ($\mu_1 > \mu_2$)

نام کشور	اختلاف میانگین	t	سطح معنی داری	نتیجه آزمون و احتمال
نامبیا	۱,۷۷۵۷۶ E8	۲۲,۱۹۱	۰,۰۰۲	رد فرض H_0 با احتمال ۹۹ درصد
پاپوا	۳,۳۳۵۱۴ E8	۱,۴۱۳	۰,۲۹۳	رد فرض H_0 با احتمال ۷۰ درصد
سورینام	۲,۷۹۶۶۷ E6	۰,۰۶۳	۰,۹۵۶	رد فرض H_0 با احتمال ۴ درصد
تانزانیا	۸,۹۳۴۶۷ E7	۰,۹۸۴	۰,۴۲۹	رد فرض H_0 با احتمال ۵۷ درصد

منبع: یافته‌های محقق با استفاده از نرم افزار SPSS.

جدول ۸: نتایج آزمون تفاوت میانگین‌ها برای صادرات کالا و خدمات (تراز تجاری به دلار

جاری) ($\mu_1 < \mu_2$)

نام کشور	اختلاف میانگین	T	سطح معنی داری	نتیجه آزمون و احتمال
آلبانی	-۵,۸۸۵۰۰ E7	۰,۹۴۱	۰,۴۴۶	رد فرض H_0 با احتمال ۵۵ درصد
استرالیا	-۵,۹۸۳۶۳ E9	۱,۸۹۰	۰,۱۹۹	رد فرض H_0 با احتمال ۸۰ درصد
باربادوس	-۱,۴۲۶۰۰ E8	-۳,۶۷۷	۰,۰۶۷	رد فرض H_0 با احتمال ۹۳ درصد
بوتسوانا	-۷,۷۸۰۹۴ E8	-۱,۳۵۸	۰,۳۰۷	رد فرض H_0 با احتمال ۶۹ درصد
بلغارستان	-۱,۳۸۷۷۳ E9	-۶,۹۰۲	۰,۰۲۰	رد فرض H_0 با احتمال ۹۸ درصد
کامبوج	-۸,۷۸۸۲۶ E8	-۶,۱۰۶	۰,۰۲۶	رد فرض H_0 با احتمال ۹۷ درصد
کامرون	-۳,۴۱۹۶۵ E7	-۰,۱۷۸	۰,۸۷۵	رد فرض H_0 با احتمال ۱۲ درصد
کیپ ورد	-۱,۷۱۹۱۹ E8	-۶,۳۰۹	۰,۰۲۴	رد فرض H_0 با احتمال ۹۸ درصد
چین	-۶,۸۸۴۴۰ E10	-۷,۵۵۹	۰,۰۱۷	رد فرض H_0 با احتمال ۹۸ درصد
کنگو	-۲,۶۸۶۸۳ E8	-۱,۱۳۲	۰,۳۷۵	رد فرض H_0 با احتمال ۶۲ درصد
کروات	-۶,۷۰۶۲۱ E8	-۱,۴۶۶	۰,۲۸۰	رد فرض H_0 با احتمال ۷۲ درصد
اتیوپی	-۶,۱۱۶۱۶ E8	-۳,۴۲۰	۰,۰۷۶	رد فرض H_0 با احتمال ۹۲ درصد
فنلاند	-۱,۵۷۴۷۲ E10	-۴,۱۵۳	۰,۰۵۳	رد فرض H_0 با احتمال ۹۵ درصد
گابن	-۶,۴۹۸۵۳ E8	-۳,۷۸۳	۰,۰۶۳	رد فرض H_0 با احتمال ۹۴ درصد
غنا	-۸,۲۶۳۸۰ E8	-۱۳,۲۸۱	۰,۰۰۶	رد فرض H_0 با احتمال ۹۹ درصد
گینه	-۶,۲۸۷۳۳ E7	-۲,۳۶۳	۰,۱۴۲	رد فرض H_0 با احتمال ۸۶ درصد
اردن	-۸,۱۸۶۴۰ E8	-۲,۳۹۵	۰,۱۳۹	رد فرض H_0 با احتمال ۸۶ درصد
لسوتو	-۳,۴۷۰۸۰ E8	-۶,۰۲۶	۰,۰۲۶	رد فرض H_0 با احتمال ۹۷ درصد

نام کشور	اختلاف میانگین	T	سطح معنی داری	نتیجه آزمون و احتمال
مقدونیه	E7 ۵,۶۴۷۳۳-	-۰,۴۴۶	۰,۶۹۹	رد فرض H_0 با احتمال ۳۰ درصد
ماداگاسکار	E8 ۲,۳۳۷۷۵-	-۷,۲۷۴	۰,۰۱۸	رد فرض H_0 با احتمال ۹۸ درصد
مالت	E8 ۳,۹۲۲۴۲-	-۳,۲۹۵	۰,۰۸۱	رد فرض H_0 با احتمال ۹۲ درصد
موریتانیا	E7 ۶,۵۸۱۱۶۶-	-۳,۹۳۷	۰,۰۵۹	رد فرض H_0 با احتمال ۹۴ درصد
موری تیوس	E7 ۷,۲۹۸۶۸-	-۰,۶۴۰	۰,۵۸۸	رد فرض H_0 با احتمال ۴۱ درصد
مغولستان	E7 ۲,۵۰۶۶۷-	-۱,۴۵۰	۰,۲۸۴	رد فرض H_0 با احتمال ۷۲ درصد
موزامبیک	E8 ۲,۵۰۶۶۷-	-۲,۳۲۰	۰,۱۴۶	رد فرض H_0 با احتمال ۸۵ درصد
نپال	E8 ۱,۵۷۰۰۵-	-۱,۷۰۳	۰,۲۳۱	رد فرض H_0 با احتمال ۷۷ درصد
نیجریه	E8 ۶,۵۵۰۰۹-	-۰,۲۴۴	۰,۸۳۰	رد فرض H_0 با احتمال ۱۷ درصد
پاراگوئه	E9 ۱,۵۲۶۶۰-	-۳,۱۴۱	۰,۰۸۸	رد فرض H_0 با احتمال ۹۱ درصد
لهستان	E9 ۷,۱۳۴۳۳-	-۱,۳۴۰	۰,۳۱۲	رد فرض H_0 با احتمال ۶۹ درصد
رومانیا	E9 ۱,۹۸۰۳۳-	-۱,۳۴۷	۰,۳۱۰	رد فرض H_0 با احتمال ۶۹ درصد
رواندا	E7 ۲,۲۸۸۰۱-	-۱,۹۱۵	۰,۱۹۶	رد فرض H_0 با احتمال ۸۰ درصد
ساموآ	E7 ۲,۱۴۳۳۷-	-۳,۱۳۳	۰,۰۸۹	رد فرض H_0 با احتمال ۹۱ درصد
سنگاپور	E10 ۶,۴۱۲۰۰-	-۶,۹۶۷	۰,۰۲۰	رد فرض H_0 با احتمال ۹۸ درصد
اسلونی	E8 ۱,۴۹۱۳۳-	-۲,۱۰۷	۰,۱۷۰	رد فرض H_0 با احتمال ۸۳ درصد
سریلانکا	E8 ۸,۹۰۴۹۴-	-۷,۵۲۱	۰,۰۱۷	رد فرض H_0 با احتمال ۹۸ درصد
سودان	E9 ۱,۱۶۶۵۹-	-۳۱,۳۴۶	۰,۰۰۱	رد فرض H_0 با احتمال ۹۹ درصد
سویس	E10 ۲,۰۷۳۹۶	-۷,۰۷۱	۰,۰۱۹	رد فرض H_0 با احتمال ۹۸ درصد
توگو	E7 ۷,۸۵۷۰۳-	-۰,۹۱۳	۰,۴۵۷	رد فرض H_0 با احتمال ۵۴ درصد
اوگاندا	E8 ۲,۴۷۵۷۷-	-۱,۸۲۸	۰,۲۰۹	رد فرض H_0 با احتمال ۷۹ درصد
وانواتو	E7 ۲,۹۷۳۷۲-	-۴,۸۷۴	۰,۰۴۱	رد فرض H_0 با احتمال ۹۶ درصد
ویتنام	E9 ۵,۲۷۶۶۷-	-۱۳,۵۰۹	۰,۰۰۵	رد فرض H_0 با احتمال ۹۹ درصد
ونزوئلا	E9 ۱,۲۸۱۶۷-	-۰,۵۶۰	۰,۶۳۲	رد فرض H_0 با احتمال ۳۷ درصد

منبع: یافته‌های محقق با استفاده از نرم افزار spss

منابع

الف. فارسی

پژویان، جمشید (۱۳۸۷)، "اقتصاد بخش عمومی (مالیات‌ها)", انتشارات جنگل، جاودانه، چاپ سوم، صفحه ۳۲۵

پیرایی، خسرو و سید محمد جواد فرهانیان (۱۳۸۳)، "حداقل نرخ مالیات بر ارزش افزوده قابل اعمال در ایران"، مجله تحقیقات اقتصادی، شماره ۶۶، صفحات ۲۷۰-۲۳۷

جعفری صمیمی، احمد (۱۳۸۴)، "ارائه سیستم حسابداری مالیات بر ارزش افزوده و اجرای آن برای شرکت‌ها و صاحبان مشاغل در استان مازندران"، وزارت امور اقتصادی و دارایی و دانشگاه مازندران.

رازینی، ابراهیم علی و نسرين قبادی (۱۳۸۳)، "بررسی و تحلیل اثر صادرات بر رشد اقتصادی"، معاونت برنامه ریزی و اقتصادی دفتر مطالعات اقتصادی - گروه تجارت بین الملل.

رحمانی، تیمور (۱۳۸۰)، "اقتصاد کلان"، انتشارات برادران، چاپ دوازدهم، جلد اول، صفحه ۳۹.

نقدی، یزدان، سعید جوادی پور، سهیلا کاغذیان (۱۳۸۶)، "مالیات بر ارزش افزوده و روش محاسبه فرار مالیاتی: تجارب کشورها" فصلنامه علوم اقتصاد، سال اول، پیش شماره دوم، زمستان ۱۳۸۶، صفحات ۱۵۷-۱۷۲.

نوفرستی، محمد (۱۳۸۴)، "آمار در اقتصاد و بازرگانی"، چاپ دوازدهم، موسسه خدمات فرهنگی رسا، صفحات ۱۱۷-۱۳۰.

وزارت امور اقتصادی و دارائی سازمان امور مالیاتی کشور (۱۳۸۷) "قانون مالیات بر ارزش افزوده".

ب. انگلیسی

Bronchi, Chiara and Dale Chua (2004), "Trade Liberalization and Tax Coordination "

Clerides, s. k., laul, s, and tybout, J.K (1998), "Is learning by exporting important?" Quarterly journal of economics. v, cx III: 903-948

Eoghan Ryan (2009), "Customs Export Procedures Manual" section 7-9, VPN 63344.

Feldestein and paul krugman (2009), "International Trade Effects of Value Added Taxation", National Burea of Economic research
Grossman. G. M, Helpman. E (1991), "Innovation and Growth in the Global Economy", Cambridge: MIT. press
Harrison, Graham (2005), "VAT Refunds: A Reviewof Country Experience", IMF
Michell, Daniel (2005)," Beware the Value-Added Tax", IMF
Shira, Dezan (2005)," Applying for Export Tax Rebates in China"
Tait, alan (1996)," Value-added tax, national", International Monetary Fund.

معاونت امور مالیاتی

چهارمین همایش سیاست‌های مالی و مالیاتی ایران